

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

לך לך

(חלק כה שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת לך לך, דיי חשון, ה'תשפ"ו (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2025
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

Kehot Publication Society® and the Kehot logo are registered trademarks
of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

לך לך ב

נכרתו „עם אברהם אבינו“. (ב) ער איז מפרט די אַלע י"ג בריתות.

אעפ"י אַז דאָס איז פאַרשטאַנדיק, ווייל מכללי הרמב"ם איז אַז ער איז מעתיק לשון המשנה כו', און אַלס אַ ספר פון „הלכות הלכות" איז ער (כמה פעמים) מוסיף ומבאר בלשון המשנה כדי די הלכה זאָל אַרויסקומען מוסבר¹⁰ וברור¹¹ – פונדעסטוועגן, פאָדערט זיך ביאור בנדוד¹²:

דער מקור אויף דברי הרמב"ם – אויף „עם אברהם אבינו" און אויף דעם פירוט פון די י"ג בריתות, איז (לכאורה) אין ירושלמי נדרים¹², דער מאמר פון רבי יוחנן בר מרי': „כתיב ביום¹³ ההוא כרת ה' ברית את אברהם¹⁴ לאמר וגו' עד ואת בריתי אקים את יצחק וגו'" –

מען דאַרף אָבער פאַרשטיין: פאַר- וואָס איז דער רמב"ם משמיט דעם ערשטן פסוק וואָס דער ירושלמי ברענגט „ביום ההוא כרת ה' את אברהם

א. אין סוף הל' מילה¹ פירט אויס דער רמב"ם וועגן דער מעלה פון מצות מילה: כל מצות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות² שנאמר כו', ועל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות עם אברהם אבינו³ ואתנה⁴ בריתי ביני וביניך (און רעכנט אויס אַלע בריתות⁵ ביו). . . ואת בריתי אקים את יצחק⁶.

אַז מילה איז „נכרתו עלי" שלש עשרה בריתות", איז מקורו – ווי דער כסף משנה צייכנט אָן – די משנה „ספ"ג דנדרים⁷": גדולה מילה שנכרתו עלי' שלש עשרה בריתות.

דער רמב"ם איז אָבער מוסיף אויף לשון המשנה: (א) אַז די י"ג בריתות

(1) להעיר שבצילום כתי" מספר הרמב"ם שבו מופיעה חתימתו של הרמב"ם, „הוגה מספרי אני משה ברבי מיימון ז"ל" (נדפס בסו"ס הרמב"ם הוצאת פרדס) – כאן הוא גמר ספר אהבה, וכתוב „גמר ספר שני בעזרת שדי ומנין פרקים של ספר זה ששה וארבעים . . . (והולך ומונה מנין ההלכות והפרקים של כל ספר שני) ברוך הנותן ליעף כח" – ולא כלפנינו, שגמר ספר שני בא לאחר „סדר תפלות כל השנה".

(2) בכתי" ס' הרמב"ם „הנ"ל הערה (1) מוסיף „בלבד".

(3) בכתי" ס' הרמב"ם „הנ"ל הערה (1) מוסיף „כאן „שנ".

(4) פרשתנו יז ב.

(5) בפרשתנו שם, ד. ז. (ב' בריתות). ט, יו"ד. יא. יג (ב' בריתות). יד. יט (ב' בריתות). ובכתי" ס' הרמב"ם „הנ"ל הערה (1) – משמיט כמה תיבות שישנן בדפוסים שלפנינו.

(6) שם, כא.

(7) לא, ב.

(*) ועד"ז הוא ברמב"ם דפוס רומי ר"מ.

(8) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ב; אות ה ואות כד.

(9) לשון הרמב"ם בהקדמתו לספר היד.

(10) לכאורה יש לומר שזהו הטעם להוספה „עם אברהם אבינו", כיון שבא בהמשך ובשינוי מכל מצות התורה, שהבריתות היו עם כל ישראל, לכן מוסיף דעל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות עם אברהם אבינו. וראה לקמן הערה 17.

(11) ראה יד מלאכי שם אות כד (מב"י לטיו"ד ר"ס רא).

(12) פ"ג ה"ט.

(13) פרשתנו טו, יח.

(14) כן הובא בירושלמי, ובהפסוק הוא בשינוי הסדר. ובפני משה העתיק כבכתבו. וכ"ה במאירי נדרים שם.

ברית מילה, נאָר ברית בין הבתרים אויף
נתינת הארץ¹⁹ לזרעו של אברהם²⁰.

אַבער לפ"ז איז ניט מובן לאידך,
פאַרוואָס דער ירושלמי ברענגט יאָ דעם
פסוק „ביום ההוא כרת ה' וגו'“.

נאָכמער תמ': דער מאמר אין ירושל-
מי קומט מסביר זיין וואָס די משנה
זאָגט אַז אויף מילה „נכרתו שלש עשרה
בריתות“ – ווי עס ווערט אויסגעפירט
אין דעם מאמר הנ"ל בירושלמי „שלש
עשרה בריתות“ – און אויב מ'רעכנט
אויך דעם פסוק „ביום ההוא כרת ה'
גו'“, קומט אויס אַז עס שטייען ניט י"ג
בריתות, נאָר י"ד²¹!

ג. אין מפרשים זיינען דאָ כמה תירו-
צים אויף דעם:

(א) (אויך) אין ירושלמי דאָרף שטיין
ניט דער פסוק „ביום ההוא כרת גו'“
נאָר דער פסוק „ואתנה בריתי“²² ווי
דער רמב"ם רעכנט; מ'געפינט אַבער
אין ראשונים²³, אַז זיי זיינען מעתיק
19ן ירושלמי גירסא הנ"ל, אַז דער פסוק
„ביום ההוא כרת“ ווערט גערעכנט אַלס
איינער (און ערשטער) פון די י"ג ברי-
תות – ולפירושם

(ב) לדעת הירושלמי רעכנט מען ניט
איינע פון די אַנדערע לשונות של ברית
וואָס שטייען בפרשת מילה (דעם פסוק)²⁴

(19) להעיר מטיו"ד ס' רס: ובזכותה (דהמילה)
נכרת לו ברית על נתינת הארץ. וראה ב"ו וב"ח
שם. וראה ב"ר פמ"ו, ט.

(20) כבהמשך הכתוב שם.

(21) ועפ"ז מובן שדוחק לומר דלהירושלמי גם
הפסוק „ביום ההוא כרת ה' גו'“ שייך לברי"מ,
כמו בתנחומא פרשתנו כ.

(22) פני משה לירושלמי שם.

(23) מאירי נדרים שם. חמרא וחיי סנהדרין (נט),
ב – בשם הר"א שם.

(24) שבפרשתנו שם, יד.

ברית לאמר גו'“ ובפרט אַז דער פסוק
שטייט אין דער פרשה פריער¹⁵?

ב. בפשטות: דער רמב"ם רעכנט אויס
ר"ג בריתות אין פרשה – אַן דעם פסוק
„ביום ההוא גו'“ – איז מובן אַז ער
האַלט אַז דער פסוק איז ניט בכללם.
והטעם, איז ווי דער רמב"ם איז מפרש
אין פירוש המשניות¹⁶: „ויר"ג בריתות הם
מלת ברית ובריתי הנכפלים במצות הש"י
לאברהם אבינו בברית מילה במעמד אחד
בפני עצמו“¹⁷ – און דאָס זיינען נאָר די
וועלכע דער רמב"ם איז מפרט.

משא"כ דער פסוק „ביום ההוא כרת
ה' את אברהם ברית לאמר“ רעדט וועגן אַ
ברית (א) וואָס איז ניט געווען „במעמד
אחד“ מיט די אַנדערע בריתות (נאָכמער:
ס'איז געווען בהפסק כו"כ שנים¹⁸), און
(ב) וואָס איז ניט געווען בשייכות מיט

(15) ראה גם תוד"ה שנכרתו – נדרים שם: צא
וחשוב [מואתנה] (את) בריתי ביני וביניך עד
בריתי אקים את יצחק יש י"ג בריתות. ולהעיר
שגם במנורת המאור (לר"י אלנקאוו ח"ד פרק
המצות ריש שעה העשירי) מפרט כל ה"ג בריתות
כברמב"ם.

(16) נדרים שם.

(17) בהוצאת קאפח: שנכפלה בציווי ה'
לאברהם במילה במחזה אחד בעצמו (ועד"ז הוא
בפיה"מ שהועתק במאירי שם: בעדות אחת
בעצמו). וראה דברי ירמ' על הרמב"ם כאן –
הדיק בזה, דרק זה מורה על גודל מעלתו. ע"ש
(וראה תו"ט נדרים שם). ועפ"ז יש לומר שלכן
הוסיף הרמב"ם ביד כאן „עם אברהם אבינו“ (וגם
מפרט כל ה"ג בריתות) להדגיש דהוי במעמד
אחד דרק אז מובנת המעלה ב"ג בריתות.

(18) כפשטות המשך הכתובים – דרק אחרי
ברית בין הבתרים בא הסיפור בנוגע הגר ולית
ישמעאל כ"י – בהיות אברהם בן פ"ה שנה
(פרשתנו שם טז, א ואיל"ת), וברית מילה – בהיותו
בן צ"ט.

ותיחיה מזו: לפרש"י בא (יב, מ), הרי ברית בין
הבתרים ה' בהיותו בן ע' שנה – כ"ט שנים לפני
הציווי על המילה.

„את בריתי הפר“²⁵, אָדער מ'רעכנט דעם פסוק²⁶ „והקימותי את בריתי אתו לברית עולם“ אַלס איין ברית²⁷, ניט ווי דער רמב"ם וואָס רעכנט זיי פאַר צוויי ברי'ות. ולפ"ז קומט אויס, אַז דער רמב"ם איז מחולק מיט דעת הירושלמי.

אַבער: אַזוי וואָלט מען געקענט זאָגן, ווען עס וואָלט געווען אַ מקור (מחז"ל), אַז די י"ג בריתות ווערן גערעכנט בהתאם צו דברי הרמב"ם; וויבאלד אָבער אַז מ'געפינט עס ניט²⁸, און דער איינציקער מקור איז דער ירושלמי הנ"ל,

(דער בבלי איז סותם און איז ניט מפרט וועלכע זיינען די י"ג בריתות. וי"ל אַז ער איז זיך סומך אויפ'ן ירושלמי שקדם בזמן להבבלי – ואכ"מ)

– איז מסתבר, אַז דער ירושלמי און דער רמב"ם, איז עס ניט אַ פלוגתא ביניהם, נאָר ע"ד מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

ד. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם הביאור אין די צוויי לעצטע הלכות אין רמב"ם סוף הל' מילה, וז"ל (אין דער ערשטער פון די צוויי הלכות): „מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הגוים“²⁹

שנאמר³⁰ כי כל הגוים ערלים. וגדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל שנאמר³¹ התהלך לפני והי' תמים ואתנה³² בריתי ביני וביניך וגו'³³ וכל המפר בריתו של אברהם אבינו והניח ערלתו או משכה אע"פ שיש בו תורה ומעשים טובים³⁴ אין לו חלק לעולם הבא". און דערנאָך, אין דער הלכה שלאח"ז: „בא וראה כמה חמורה מילה שלא נתלה למשה רבינו עלי' אפילו שעה אחת אף ע"פ שהי' בדרך וכל מצות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות כו' ועל המילה כו'“ (כנ"ל ריש סעיף א.).

דער מקור הפרטים פון די ביידע הלכות איז די זעלבע משנה אין נדרים. דער רמב"ם אָבער איז משנה דעם סדר און אויך דעם לשון בכמה דברים:

אין דער משנה איז נאָך דעם מאמר „מאוסה היא הערלה“ קומען די מאמרים ועל הסדר: ר"י אומר גדולה מילה שנכרתו עלי' שלש עשרה בריתות, רבי יוסי אומר גדולה מילה שדוחה את השבת החמורה³⁵, רבי יהושע בן קרחה

(30) ירמ' ט, כה.

(31) פרשתנו יז, א"ב.

(32) במשנה (בכל הנ"ל הערה 29) ליתא ההמשך „ואתנה בריתי גו'“. וראה שינויי נוסחאות למשניות שם. פרש"י נדרים שם בסוף הע'. וכ"ה בגמ' שם לב, א. וצ"ע בתו"ט נדרים שם ד"ה שכל המצות כו'. ואכ"מ.

(33) בכת"י ס' הרמב"ם (הנ"ל הערה 1) ליתא „וגו'“, ולכאורה הטעם – דאינו נוגע כאן ההמשך הנרמז בוגו', אלא שהביא התחלת הפסוק „ואתנה בריתי גו'“ לבאר ד, התהלך לפני והי' תמים" הוא בנוגע למילה (וראה בהנסמן בהערה הקודמת).

(34) בכת"י ס' הרמב"ם (הנ"ל הערה 1) (במקום „תורה . . טובים“): מעשים טובים הרבה. אבל במשנה הוא ככפנים (תורה ומע"ט). וראה שינויי נוסחאות למשניות שם.

(35) כגירסת הב"ח.

(25) חמרא וחיי שם. וכן כתב בשירי קרבן לירושלמי שם.

(26) פרשתנו שם, יט.

(27) ראה בהגה"ה במאירי נדרים שם. וראה עמודי ירושלים לירושלמי שם.

(28) בעמודי ירושלים שם מביא מ'ס' המפתח לרבינו נסים גאון שגם שם קחשיב הי"ג בריתות, אך שם נדפסו בשיבוש וכמ"ש המג"ש שם.

(29) בכת"י ס' הרמב"ם (הנ"ל הערה 1) „הרשעים“. וכ"ה במשנה שבבבלי, ירושלמי וע"י, ובדפוסים משניות – כולל נוסח הרמב"ם (ראה פיה"מ הוצאת קאפח).

אבל גלפער"ד שכ"ז שינוי הצענוזר, דהרי מפורש בהכתוב שמביא (במשנה ו) ברמב"ם „כי כל הגוים ערלים“.

ה. בפשטות יש לומר, אַז דער רמב"ם שטעלט אויס דעם סדר המאמרים – בהתאם מיט דעם (ווי דער רמב"ם נעמט אָן דעם) חילוק בתוכנם, והיינו אַז אין דעם זיינען דאָ צוויי סוגי מעלות, וואָס ער צעטיילט זיי אין צוויי באַזונדערע הלכות:

אין דער ערשטער הלכה (הלכה ח) רעדט דער רמב"ם די ענינים אין ברית מילה וועלכע זיינען בשייכות להגברא – און דער סוג איז כולל די שלילה – דאָס וואָס „מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הגויס“, און דעם חיוב – „גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל כו“; און דעריבער ברענגט ער בהמשך לזה אויך דעם מאמר פון מס' אבות „כל המפר בריתו כו“ אין לו חלק לעוה"ב, וואָס איז בנוגע צום גברא.

אין דער צווייטער הלכה (הלכה ט) רעדט דער רמב"ם וועגן די ענינים בנוגע צו דער מעשה און חפצא של (מצות) מילה, און דערפאר ברענגט ער די אַנדערע מאמרי חז"ל: „שלא נתלה למשה רבינו עלי' אפילו שעה אחת“ (אן ענין אין שלילה), און „כל מצות התורה נכרתו עליהן ג' בריתות כו' ועל המילה נכרתו י"ג בריתות עם אברהם אבינו“ (אן ענין אין חיוב).

עס איז אָבער ניט פאַרשטאַנדיק, וואָס דער רמב"ם איז משנה: א) אין דער משנה איז דער לשון „גדולה מילה“ ביי ביידע ענינים: „גדולה מילה שנכרתו עלי' י"ג בריתות“, „גדולה מילה שלא נתלה לו למשה כו.“ – דער רמב"ם אין דער ערשטער הלכה זאָגט (כלשון המשנה) „גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל כו“, אָבער אין דער צווייטער הלכה איז ער משנה מלשון המשנה „גדולה“ און זאָגט „בא וראה כמה

אומר גדולה מילה שלא נתלה למשה הצדיק עלי' (אפילו³⁵) מלא שעה אחת, רבי נחמי' אומר גדולה מילה שדוחה את הנגעים, רבי אומר גדולה מילה שכל המצות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל שנאמר התהלך לפני והי' תמים³⁶.

דער רמב"ם ברענגט דאָ ניט די צוויי מאמרים אַז „גדולה מילה“ וואָס זי איז דוחה את השבת און דוחה נגעים, קען מען זאָגן אַז ער איז זיך סומך אויף דעם וואָס ער האָט זיי שוין פריער, אין הל' מילה³⁷, געבראַכט להלכה: „מילה בזמנה דוחה את השבת . . ובין בזמנה ובין שלא בזמנה דוחה את הצרעת“.

מ'דאַרף אָבער פאַרשטיין, פאַרוואָס ער איז משנה דעם סדר בנוגע די אַנדערע מאמרים: צום ערשטן, גלייך נאָך „מאוסה היא הערלה“, ברענגט ער דעם לעצטן מאמר „גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם כו“, לאח' ברענגט ער בתור מאמר בפ"ע פון מסכת אבות³⁸ „כל המפר בריתו של א"א כו' אין לו חלק לעוה"ב“, און ערשט דערנאָך שטעלט ער בהלכה בפ"ע דעם מאמר אין אונזער משנה „שלא נתלה למשה רבינו עלי' אפילו שעה אחת“, און צום סוף – דעם ערשטן מאמר אין דער משנה, מעלת המילה אַז „נכרתו עלי' י"ג בריתות“?

(36) במשנה שלפנינו, בא בסוף המשנה: דבר אחר גדולה מילה שאילמלא היא לא ברא הקב"ה את עולמו שנאמר כו'. ובירושלמי וע"י (וראה הנסמן על הגליון בגמ' שם) מוסיף עוד: דבר אחר גדולה המילה שהיא שקולה כנגד כל המצות שבתורה כו'. אבל בנוסח המשנה של הרמב"ם ליתא. וראה שינויי נוסחאות במשניות.

(37) פ"א ה"ט.

(38) פ"ג מ"א.

לדוגמא ביי מצות תפלה: דער ענין העבודה פון תפלה – וואָס מ'לערנט⁴³ אָפּ פון „לעבדו בכל לבבכם“⁴⁴, „ועבדתם את ה' א"א“⁴⁵ – איז „מהציוויים הכולל-לים“⁴⁶; אין דעם איז אָבער אויך פאַראַן אַן ענין פרטי, וואָס דאָס איז דער ציווי לתפלה (בדיבור).

[וואָס דערפאַר רעכנט דער רמב"ם אין מנין התרי"ג מצות אויך מצות התפלה, כאָטש אַז ער שרייבט אין די שרשים⁴⁷ אַז „אין ראוי למנות הציוויים הכוללים התורה כולה“, ווי תפלה, מ'רעכנט עס אָבער ווייל (ווי דער רמב"ם זאָגט) „יש“⁴⁸ בו יחוד אחר שהוא ציווי לתפלה].

ועד"ז בענין התשובה: ס'איז דאָ דער ענין (כללי) פון תשובה – חרטה על העבר וקבלה על להבא, וואָס איז מהציוויים הכוללים און איז פאַרבונדן מיט קבלת עול מלכות שמים (וואָס דערפאַר ווערט עס ניט גערעכנט אין מנין המצות); און פאַראַן דער ענין פרטי פון תשובה, וואָס באַשטייט פון ידיו דברים (און דאָס ווערט גערעכנט אין רמב"ם במנין המצות⁴⁸).

און ס'איז פאַרשטאַנדיק, אַז ביים מקיים זיין דעם ענין מיוחד פון תפלה – (בדיבור) אָדער תשובה – (בוידיו דברים) האָט מען ניט נאָר דעם גדר פרטי שבזה נאָר אויך דעם ענין כללי פון תפלה און תשובה, הכולל התורה כולה.

(43) רמב"ם ריש ה' תפלה. סהמ"צ (מ"ע ה) ומנין המצות בריש ספר היד (מ"ע ה).

(44) עקב יא, יג.

(45) משפטים כג, כה.

(46) ל' הרמב"ם בטהמ"צ שם.

(47) ריש שורש ד' בטהמ"צ.

(48) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1144 הערה 5. וראה לקו"ש חל"ח ע' 18 ואילך. חידושים וביאורים בש"ס ח"א סי"ח.

חמורה³⁹ מילה שלא נתלה למשה כו"ו⁴⁰, און בהמשך לזה זאָגט ער (בוא"ו המוסיף) „וכל מצות התורה כו"ו וואָס פון פשטות לשונו איז משמע אַז דער וואָרט „חמורה“ באַציט זיך אויך צום צווייטן ענין, וואָס אויף מילה „נכרתו שלש עשרה בריתות“ –

אויך פאַדערט זיך ביאור: (ב) אין דער משנה שטייט בלויז „גדולה מילה שנכרת-תו עלי"יג בריתות“ ניט דערמאָנענדיק דעם יתרון פון מילה לגבי כל מצות התורה, וואָס דער ענין ווערט געבראַכט אין גמרא במס"א (במס' ברכות⁴¹): „צריך שיקדים ברית לתורה שזו נתנה בשלש בריתות וזו נתנה בייג בריתות“.

(ג) דער רמב"ם ברענגט דאָס ניט מיטן לשון (ע"ד לשון הגמרא) „כל התורה (כולה) נכרתו עלי" (נתנה בג') בריתות“ [כלשונו פריער אין ה' ברכות⁴² ווען ער ברענגט דעם מאמר הנ"ל אין ברכות], נאָר ער זאָגט: „כל מצות התורה נכרתו עליהן כו"ו“.

ו. וי"ל הביאור אין דעם:

אין ברית מילה זיינען דאָ צוויי ענינים⁴²: (א) דער ענין כללי פון ברית, (ב) ברית אַלס מצוה פרטית.

וע"ד ווי מען געפינט בכמה מצות,

(39) ראה דברי ירמ' כאן.

(40) השינוי ברמב"ם שכתב „למשה רבינו“ במקום „למשה הצדיק“ שבמשנה, לכאורה יש לומר שבא להדגיש שהוא דבר הנוגע לכאורה לא רק למשה הצדיק – אף שכבר פסק לעיל (פ"א ה"א) ד„עבר האב כו' ולא מל אותן ביטל מצות עשה ואינו חייב כרת שאין הכרת תלוי אלא בערל“, וגם בנוגע להערל עצמו כתב שם (ה"ב) ד„אינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במזיד“ – וראה לקמן ע' 144 הערה 41*.

(41) מה, סע"ב ואילך.

(42) פ"ב ה"ג.

(42*) ראה גם לקו"ש ח"ל ע' 57 ואילך.

אין ישראל און דעם קשר הברית פון אידן מיטן אויבערשטן. און דאָס איז מוסבר אין דעם וואָס דער רמב"ם זאָגט נאָכדעם: „גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל שנאמר התהלך לפני והי' תמים ואתנה בריתי ביני וביניך גו'": די שלימות פון ישראל, דער ברית מיטן אויבערשטן, איז דורך מילה דוקא.

און דעריבער איז דער רמב"ם ממשיך אין דער הלכה און ברענגט דעם מאמר ממס' אבות „כל המפר בריתו של אברהם אבינו כו' אע"פ שיש בו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעוה"ב", וואָס דאָ זעט מען באופן בולט ביותר, אויף וויפל ברית מילה איז פאָרבונדן מיט דעם עצם⁵¹ גדר (קדושת) ישראל⁵².

אין דער צווייטער הלכה רעדט דער רמב"ם וועגן מילה אַלס אַ מצוה פרטית, אַז אַפילו ווי אַ מצוה פרטית האָט זי אין זיך אַ מעלה נוספת לגבי אַלע אַנדערע מצוות. און דאָס איז דער רמב"ם מדגיש בשינוי לשונו גלייך בתחילת ההלכה: „בא וראה כמה חמורה מילה" – ניט „גדולה מילה" ווי ער זאָגט אין דער הלכה הקודמת (און ווי לשון המשנה „כנ"ל) –

ווייל דאָ רעדט דער רמב"ם וועגן דער חומרא (בעונש וכיו"ב ותו לא) פון מילה, מילה אַלס מצוה פרטית (און דערויף פאָסט דער לשון „חמורה") – און אין דעם בריינגט ער די צוויי ענינים: שלא נתלה למשה רבינו עלי' אפילו שעה אחת אף ע"פ שהי' בדרך,

עד"ז (און נאָכמער) איז בנוגע לברית מילה: ס'איז אַ מצוה פרטית, איינע פון די תרי"ג מצוות; ברית מילה איז אָבער אויך אַן ענין כללי, ברית פון אידן בכל איברייהם וכו' ובכל עניניהם וכו' מיט'ן אויבערשטן; בסגנון אחר: ס'איז דער ברית וגמר קדושת ישראל⁴⁹ באַ יעדן אידן.

[עד"ד ווי מ'געפינט די צוויי ענינים בהדגשה באַ מילת גר: דער ענין כללי פון מילה, אַלס גדר פון גירות, דערמיט גייט ער אַריין אין קדושת ישראל; און מילה אַלס קיום מצוה פרטית פון מילה, ווי דער ראָגאַטשאווער איז דאָס מבאר⁵⁰].

ז. און דאָס זיינען די צוויי הלכות אין רמב"ם:

אין דער ערשטער הלכה (הלכה ח) רעדט דער רמב"ם וועגן דעם ענין כללי, דעם כללית'דיקן תוכן פון ברית מילה, ווי דאָס איז פאָרבונדן מיטן גדר (קדושת) ישראל; און אין דער צווייטער הלכה (הלכה ט) איז דער מדובר וועגן דער מצוה פרטית, דעם גדר פרטי פון ברית מילה.

דערפאר זאָגט דער רמב"ם אין דער ערשטער הלכה: „מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הגוים שנאמר כי כל הגוים עדריים", וואָס דערמיט מיינט ער ניט בלויז צו מדגיש זיין די מיאוס וגנות שבערלה נאָר (בעיקר), אַז אין דעם באַשטייט דער הבדל צווישן גוים און בני ישראל – אַז „ערלה" איז אַ זאָך „שנתגנו בה הגוים", און דער אויפטו פון מילה אַז דאָס שאַפט די שלימות

51 דכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב כו' (סנהדרין ר"פ חלק).

52 דרך הם נצטוו על התומ"צ וכמילא מטובב מזה חלק לעוה"ב. – ועפ"י יומתק שאין לו חלק לעוה"ב אע"פ שיש בו תומ"צ.

49 להעיר משו"ע אדה"ז חאו"ח סוס"ד במהד"ת (לקמן הערה 56).

50 צפע"נ לרמב"ם הל' מילה פ"א ה"ז.

אין ירושלמי קומט דער מאמר ווי אַ פירוש און ביאור אויף דברי המשנה „גדולה מילה שנכרתו עלי׳ שלש עשרה בריתות״, דהיינו די מעלה און „גדולה״ פון מילה אַלס ברית כללי, וואָס איז פאַרבונדן מיט דעם גדר (קדושת) ישראל בכלל – און צו דעם ענין איז אויך שייך דער פסוק „ביום ההוא כרת ה׳ את אברם ברית לאמר״.

די הסברה אין דעם: אע״פּ אַז דער ברית כללי מיטן אויבערשטן, קומט בפועל דורך דעם ברית פרטי, דורכן קיום פון דער מצוה פרטית פון מילה – „בריתי בבשרכם לברית עולם״ (ע״ד הנ״ל בתפלה ותשובה) – אעפ״כ איז דער ברית כללי פאַראַן באַ יעדער אידן, אויך אין פאַל ווען ער האָט (צוליב אַ סיבה ע״פ תורה) ניט געקענט מקיים זיין מצוה מילה בפועל. ווי די משנה זאָגט אין נדרים: קונם שאיני נהנה לערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי עכו״ם שאיני נהנה למולים אסור בערלי ישראל ומותר במולי עכו״ם שאין הערלה קרוי׳ אלא לשם עכו״ם שנאמר כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב.

ומוטעם בזה פאַרוואָס די משנה ברענגט דעם מאמר אַלס הקדמה צו די ווייטערדיקע מאמרים „מאוסה היא הערלה כו׳ גדולה היא המילה שנכרתו עלי׳ כו״ – לרמז, אַז דער ברית כללי איז בעצם פאַראַן באַ יעדן אידן, נאָר דער גמר הדבר, בפועל ובגילוי, טוט זיך אויף דורך דעם קיום פון ברית מילה „בבשרכם״.⁵⁶

ויש לומר דעם טעם דערפון, ווייל אַזוי איז עס געווען ביים ערשטן אידן,

וואָס ווייזט אויף דער גרויסער האַרב־קייט פון מצות מילה; און נאָך אַן ענין אין וועלכן מ׳זעט אויף וויפל ס׳איז „חמורה מילה״ לגבי אַנדערע מצות – „וכל מצות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות כו׳ ועל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות״. והיינו, אַז דאָ רעדט ער ניט וועגן דער מעלה פון מילה לגבי כללות התורה, נאָר לגבי יעדער מצוה (בפ״ע) פון אַלע מצות התורה, וואָס באַ יעדער פון זיי איז „נכרתו שלש בריתות״, און „על המילה נכרתו י״ג בריתות״.⁵⁷

משא״כ אין משנה, וואו דער לשון איז „גדולה מילה שנכרתו עלי׳ י״ג בריתות״, (גדולה – ע״ד גדול שכולל בכ״מ: לפי ענינו בשנים בחכמה ביר״ש בענקים⁵⁸, ביז ע״ד גדול הוי״) ווערט דערמיט גע־מיינט דער ענין כללי פון מילה – ווי מילה איז אַן ענין כללי אין גאַנץ תורה ומצות. וואָס דערפאַר איז זי „גדולה״ (פון כל התורה ומצות) דערמיט וואָס „נכרתו עלי׳ י״ג בריתות״⁵⁹ (משא״כ כל התורה כו׳, וואָס אויף דעם זיינען גע־ווען בלויז ג׳ בריתות).

ח. עפ״ז וועט מען פאַרשטיין דעם חילוק צווישן דעם רמב״ם און דעם ירושלמי, וואָס דער רמב״ם ברענגט ניט דעם פריערדיקן פסוק „ביום ההוא כרת ה׳ את אברם ברית לאמר״, כאָטש ער ווערט געבראַכט אין ירושלמי:

(53) וי״ל שחיוב כרת במצות מילה (התחלת הרמב״ם בהל׳ מילה) גדולה היא גם בחומרת הדבר ועונשו (ע״ד לשון ר׳ יוסי) וגם „חמורה מילה״ כמצוה פרטית. וראה לשון הטור שם: וגדולה היא משאר מצות עשה שיש בה צד כרת וגם נכרתו עלי׳ י״ג בריתות בפרשת מילה.

(54) יהושע יד, טו.

(55) ראה תר״א סוף פרשתנו בפ׳ מאמר רז״ל גדולה מילה שנכרתו עלי׳ י״ג בריתות, גדולה מילה היא בחי׳ מילה הגדולה שלמעלה מהתורה.

(56) בלשון אדה״ז (שו״ע או״ח מהד״ת סוס״ד) תחילת כ״ט נפש זו הקדושה היא כו׳ במצות מילה. וראה לקו״ש ח״ג ע׳ 763. ח״י ע׳ 45.

שלמי, נָאָר דער ירושלמי איז מקדים (הקדמה) להענין – ולא נכנס בהמנין שבהענין) דעם פסוק „ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר גוי", ווייל ער רעדט פריער וועגן מילה אַלס ברית כללי, ד.ה. ווי דאָס וואָס נכרתו עלי"ג בריתות איז מדגיש אַז מילה איז אַ ברית כללי צווישן אַ איד מיטן אויבערשטן – דעריבער ברענגט ער אַלס הקדמה לזה דעם פסוק וואָס רעדט וועגן דעם ברית כללי.

דער רמב"ם אָבער קומט אין דער צווייטער הלכה זאָגן אַז אויך מילה אַלס מצוה פרטית איז „חמורה" פון כל מצות התורה, כנ"ל. דעריבער האָט דאָ ניט קיין אָרט דער פסוק „ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר", וואָס רעדט וועגן דעם ברית כללי (הגם אַז אויך דאָס איז פאַראַן אין מילה), נאָר ער פאַנגט אָן פון פסוק „ואתנה בריתי ביני וביניך" דער רמב"ם רעכנט אויס זיינען בתוכם די זעלבע ווי די י"ג בריתות וועלכע ווערן גערעכנט אין ירו-

אברהם אבינו: דער „ברית כללי" צווישן דעם אויבערשטן און אברהם אבינו איז ניט געווען בזמן און דורך ברית מילה, נאָר אַ סך יאָרן פאַר דעם – בברית בין הבתרים, „כרת ה' את אברם ברית לאמר גוי", און דאָס איז געווען אַ ברית מיט אברם וחדשו אחריו; נאָר דערנאָך, כמה וכמה שנים לאח"ז, איז געווען דער ציווי פון אויבערשטן צו אברהם'ען אַז אַט דעם ברית דאָרף מען קובע זיין „בבשרכם" (דורך מצות מילה).

און דערפאַר איז עס אויך אַזוי באַ זרעו אחריו: דער ברית כללי צווישן אַ אידן און דעם אויבערשטן איז אַלעמאָל קיים, גלייך כשנולד, אויך כשמתו אחיו מחמת מילה און דערפאַר לא מל⁵, גלייך ווי ער ווערט געבאָרן איז ער בקדושת ישראל.

ועפ"ז איז פאַרשטאַנדיק, אַז די י"ג בריתות וואָס דער רמב"ם רעכנט אויס זיינען בתוכם די זעלבע ווי די י"ג בריתות וועלכע ווערן גערעכנט אין ירו-

(משיחות ש"פ 9 נשא)

ויום ב' דחגה"ש תשד"מ)

(57) ראה מפרשים למשנה נדרים שם.

